

A székely-kérdés válaszútján.

I.

A magyar ethnologia nagy tévedései.

Tévedni emberi dolog, mindnyájunkkal megtörténhetik. Arra kell azonban törekednünk, hogy módszerünkől kirekeszszük a hibákat. Ha például hiteles codexet vagy oklevelet forogatok, s azt olvasom benne, hogy: „*unio trium nationum*”, akkor nem állíthatom azt, hogy a *natio* nem *nemzetet* jelentett, hanem „jogi helyzetet-et;¹ ha azt olvasom, hogy: „*sigillum nationis Saxonicae*”, akkor nem állíthatom azt, hogy az „tévedés” és nem a *szász nemzet*, hanem az erdélyi „magyar vármegyék” címeres pecsétjét jelenti;² vagy ha azt olvasom, hogy: „*tria genera Siculorum*”, akkor sem állíthatom azt, hogy az nem három *nemzetséget*, hanem „három nemzet”-et jelentett.³

S a kétségtelen adatok és a már meglevő megállapítások az etymológiában sem hagyhatók figyelmen kívül. Az *úr* szónak például finn etymonja is van, sőt az *ura*-tó második tagjának testesebb volta is (*a-*, nem: *o-*) eredeti magyarságát igazolja, tehát legalább is kétséges a tör. *ugur* névből való összevonódása.⁴ A tör. *úz* nevet sem tartom az *uguz*-ból összevontnak, inkább rövidült, kopásos alaknak: *guz*, *uz*, mert ezek az alakok valóban használatosak is voltak, s a török szövegi hangsúly még is magyarázza e folyamatot. Ez különben sem magyar szó.⁵ A *kaján* „irigy” szó is alig ha a tör. *kaghan* párja,⁶ mert már *Pápai Páriz* is azt írta róla szótárában, hogy a bibliai *Kain* név változata (*Kaján*), s azt jelentette, hogy: „olyan, mint Kain.”

Sőt még azt sem szabad állítani, hogy a régi hagyományok egytől-egyig mesék. Mert ebben a dologban is egészen mást bizonyítanak a komoly kutatások. Hiszen maga Karácsonyi is Anonymus krónikájából veszi egyik bizonyítékát.⁷ Gondoljunk csak a honfoglaláskori bolgár tartományoknak egyre világosabban kidomborodó körvonalaira, vagy például

1 E. I. Sz. III. 297. – 2 U. o. II. 217. – 3 U. o. II. 356., IV. 250. – 4 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete”, 40. – 5 I. m. 16, 97. – 6 I. m. 49. – 7 E. I. Sz. IV. 234.

arra, hogy a honfoglaláskori „vlach”-ok szláv pásztornép is lehetek, s nem kellett éppen románoknak lenniök, ahogy régebben gondolták. (V. ö. pl. a „vlach” *strunga, stronga* és a szerb *struga* „juhakol” szavakkal az ó-szláv *donga* > *duga*-félüket.)⁸ A hagyományok is kezdik már jogaikat követelni. De természetesen azért mi sem hisszük el a „Munkács” és „munkás”, vagy a „Dézs” és „deus”-féle nyelvészkedéseket, amilyenek azonban napjainkban is föl-fölbújzanak.

S éppen a székelység eredetének annyit vitatott kérdésében történtek a legnagyobb ilyenmű tévedések. Azokra kívánok ezúttal rámutatni.

Azt írja Dr. Karácsonyi János „A magyar nemzet honalapítása” 8. lapján, hogy: „A magyarok meghagyták e szét-szórt gepidákat erdős, bokros hegyeiken és segítőtársaikká fogadták őket. Főleg pedig kalauzokul, hadbavonuláskor pedig útvágókul használták őket. Mivel pedig ők maguk a germán „zicken” vágni, hasítani szóval jelölték meg egyik főfoglalkozásukat, a magyarok őket az ebből képezett szikel-székely szóval nevezték el.” S azt írja Dr. Kristóf György az „Erdélyi Irodalmi Szemle” III. 287. lapján: „Valóban az erdélyi magyarság alatt tiszta fogalmazás szerint együtt értettünk és kell értenünk az egykori erdélyi magyar (= megyékben lakó) és székely (= székekben élő) két natiót. Erdélyben nincs két féle magyarság, egy külön magyar tömeg és egy különtudatú székelység.” Továbbá: „Az erdélyi magyarság eredet szerint magában foglalja a székelységet is. A kettő csak jogilag volt külön nemzet, ethnographiailag nem.”⁹

Nyelvészeti szempontból mindakét megállapítás elfogadhatatlan. A vitás név ugyanis a régi nyelvben *zikel*, a köznyelvben *székely*, s a székely nyelvjárásban *székěj* (*l* > *ly* > *j*). A „szék-ély” név tehát nem jelentheti azt, hogy „székben élő”, mert az *-ély* sem jelenti azt, hogy „valamiben élő.” Azt az *-i* és *-beli* jelenti nyelvünkben: „szék-*i*” és „szék-*beli*” A „szik-el” sem származhat a német *zick-* „vág-” ige-től, mert a németben „vág-ó nem „zick-el,” hanem „zick-er”. Már pedig a *szikel* német párja *zickel* volna, mint a *gépely* szóé a ném. *göpel* (**gepel*).

Karácsonyi újabban a német *sichel* szóból származtatja a *székely* nevet.¹⁰ A *sichel* azonban nem „vágó,” vagy szerinte „út-vágó”, hanem az eszköz, „amivel vágnak.” Ez tehát más kategóriába tartozik. Erre még visszatérek alább.

Azt írja továbbá Dr. Kristóf az E. I. Sz. III. 289. lapján, hogy „velük együtt eredt az egész erdélyi magyarság is, aminek legcsattanóbb bizonyága, hogy a nyugati magyarság helységneveit a folyton keletebbre kitolt települők magukkal

⁸ Dr. Melich: „Szláv jövevényszavaink eredete.” 1909. – 9 I. m. 289. – 10 E. I. Sz. IV. 233.

vitték. Szentkirály, Szentlászló, Somlyó, Vásárhely stb. *nyugati erdélyi* nevek keleten, a székekben megismétlődnek.” Pedig a Szilágy-Somlyó, meg Csík-Somlyó nevek csakis annyit bizonyíthatnak, mint például a dunántúli Somlyó, a Maros-Vásárhely (régii Székely-Vásárhely), meg Kézdi-Vásárhely nevek se többet, mint a dunántúli Somlyó-Vásárhely, meg a tiszántúli Vásárhely (Hódmező-Vásárhely), vagy mint a somogyi Bálványos, meg a csíki Bálványos-vár helynevek. Bizonyíthatják t. i. azt, hogy a székelyek ősei jártak a Dunán túl is, meg a Tiszán túl is, amire történelmi bizonyítékok is vannak. A Szent-László, Szent-Király-félékre meg seregszámra akad példa a Dunán túl, meg másutt mindenfelé.

S itt meg kell jegyezmem azt is, hogy már Mikes Kelemen nyelve is „székelyes” volt, tehát nem újkeletű a „székelykedés” sem.

Vizsgáljuk meg tehát egyfelől a székelységnek mai hazáját és nyelvét, másfelől pedig régi állapotát és vándorlásait.

Semmi kétség, hogy a XI–XIII. századokban Erdély észak-nyugati részén már kialakult „Transsylvania” (vagy „Ultrasylvania”), azaz *Erdé-el, Erdél*; déli és keleti részén pedig kialakulóban volt három más országgrész: a „Cibin” hegy- és folyó-vidéken *Zibin, Sibin, Siben-burg*, az Olton túl *Wortz-land, Burzen-land*, s a keleti részeken a *Zekel* székek.¹¹

Az *Erdél* országgrész nevére és keletkezésére nézve mindnyájan egyetértünk. Tehát nem kell vitatkoznunk róla. Az ifjú magyar királyságnak (részben szláv területen) legrégebben birtoklott és megszervezett országgrésze volt. A román *Ardeal* a magyar *Erdé-el, Erdél* tükörképe. A magyar név tehát *megelőzte* őt.

A szebeni tartomány nevénel: „Siebenburg”-nál azonban már meg kell kissé állapotodnunk. Azt írta a szász tudós *Schullerus* Adolf dr., hogy a barcasági (Burzen-land-beli) szász, ha az Olton átmegy Szeben felé, ma is azt mondja, hogy „nő Siwembergen” utazik.¹² Ugyanő hívta föl figyelmünket egy nürnbergi német geográfusnak fontos adatára is, mely szerint 1493-ban ott még „Siebenburg”-nak hívták a szebeni tartományt. Ha tehát a középkori németiségben, s még mai nap is a Barcaságban „Siebenburg”-nak, „Siwembergen”-nek nevezték és nevezik a szebeni provinciát, akkor annak valami különös okának kellett lennie. Mert az nyilvánvaló, hogy ha Schedel geográfus „Sibenburg”-on kívül még „Transsylvania” és „Wortzland” tartományokról is említést tesz, megjelölve a helyüket is egymás mellett, s ha a barcasági szász ma is „átmegy” Siwembergenbe, akkor az a helynév nem a mai Erdélyt jelentette.

Szeben régi latin neve *Cibinium* volt. Még ma is él az a

11 E. I. Sz. II. 219. – 12 U. o. I. 183.

német *Zibin*, *Zibinsgebirg*, a román *Sibiu*, a magyar *Szibinyáni*, *Szeben* neveken. Kettős alakú tehát a szebeni *Zibin* és *Sibin* név, mint ahogy kettős alakú a barcasági *Burzen* és *Wortzen* is, mivel a telepések is más-más nyelvjárást beszéltek. A német nyelvjárásokban ma is (s a régi németiségben is) váltakoznak egymással az ilyenek, mint: *zeit* és *seit* „óta”, *zeitlicher* és *seither* „azóta” ($z > s$). Így találunk a régi *Cibinium* helyén is *Sibenburg*-ot a középkorban. Kétségtelen, hogy eleinte nemcsak a szebeni tartomány viselte ezt a nevet, hanem maga a vár, vagy város is, s csak később lett belőle *Hermannsdorf*, majd *Hermannstadt*. Sőt abban az esetben is viselhette e nevet, ha nem is volt vára, mert a régi német mezővárosok (*Burgflecken*, ma *Marktflecken*) is a „Burg” nevet viselték. A Szeben melletti *Salzburg* (Ocna Sibiului, Vízakna) is bizonyítja ezt.

Ha tehát a régi *Wortz-land* (*Bortz* kún vezér földje), a későbbi *Burzen-land* eredetileg nem tartozott *Sibenburg* provinciához, akkor nyilvánvaló, hogy a mai „Siebenbürgen” azaz „Erdély” is csak később alakult ki a régi *Sibenburg* nevéből. A nagynémet ma is úgy hívja az erdélyit, hogy: *Siebenbüрге*. A középkori németiségben ez így hangzott: *Sibenburg*. S ahogy például a középfelnémet nyelvben a *Sachse*, illetőleg *ze Sachsen* származéke a *Sachsen* helynév, úgy vált a *Sibenburg*, illetőleg *ze Sibenburg* is ezzé, hogy: *Sibenburg*. E helynév első tagját: a *Siben*-t (azaz *Szeben*-t) később a nép már nem értette, illetőleg összezavarta a német *sieben* „hét” számnévvvel, s ennek a népetymológiának eredménye a későbbi *Siebenbürgen* „hét vár”, majd pedig népies hanglágúval: *Siebenbürgen*. Ilyenformán lett a régi magyar *Havas-el-föld*-ből is *Havas-alföld*.

S ahogy a szűkebb értelemben vett, régibb „Transsylvania” és „Erdély” helynevek az idők folyamán az egész ország gyűjtőnévévé fejlődtek, akként vált a szebeni „Sibenburg” tartomány neve is az egész Erdély: „Siebenbürgen” gyűjtőnévé.¹³

Ami most a székelyeket illeti, heterogén, keverék származásukat igazolni látszik a sokféle székely nyelvjárás is. De csak látszik. Igaz, hogy a székelységben több, különböző nyelvjárás van. Vannak benne *ë*-zó és *ö*-zó nyelvjárások. S tudjuk, hogy szinte úgy ágaznak el, mint a nagy magyar nyelvjárások. Amde ne feledjük el, hogy testvér-nyelveinknek is éppen ez a nagy nyelvjárási tagoltság egyik fő jellemvonásuk. Nem is lehet az másképp olyan népeknél, amelyek több kisebb törzsre oszlottak. A lapp, a zürjén, a vogul-osztják, melyeknek egyikét sem beszél a székelynél nagyobb nép, kétségtelen egységük ellenére is a nyelvjárásoknak egész se-

13 E. I. Sz. I. 315.

regével dicsekedhetnek.¹⁴ Van például olyan zürjén nyelv-járás, amelyben az eredetibb *l* mássalhangzó következetesen *v*-vé változik: *löv*- és *vöv*-, akár csak *székěj* és *székőj*. Ez tehát nem helytálló ok.

Mióta a székelyekről tudunk, mindig önálló nemzetként szerepelnek. XIII. századi latinnyelvű okleveleink „Universitas nobilium Ungarorum, Siculorum, Saxonum et Cumanorum”-ról beszélnek.¹⁵ Ezek egytől-egyig *népnevek*. A székely és szász „székek” egyidőben keletkeztek. Mégsem voltak a szászok soha „székekben élő” németek. Sohasem nevezik őket „Siculi”-nak, „székekben élők”-nek. Csak éppen a székelyeket nevezték volna el a „székek”-ről? És vajjon miért? Hiszen állítólag „Ungari” voltak, miként a szászok „Saxones.”

Már II. István magyar király korában, amikor még nem alakultak ki a székely székek („septem sedes Siculorum”), a „Siculi” Magyarország nyugati részén harcoltak a király seeregében. Még pedig úgy említve, hogy: „Bisseni et Siculi”, meg úgy, hogy: „Syculi atque Hungari.” A „Hungari” külön felemlítése kirekeszti őket a „magyarság”-ból. A „Bisseni,” „Siculi,” „Hungari” tehát ismét csak *népnevek*.

A székelyek vándorlásáról tanúskodnak régi székely oklevelek is. Nem egyszer emlegetik például a *csanádi*, *besztercei* és *medgyesi* „székely nemzetségek”-et.¹⁶ Így szétszórtan nem telepedtek meg a székelyek állandó „székek”-ben; később már nem is találjuk őket ottan. Ellenben „nemzetségek”-re voltak osztva („tria genera Siculorum”). Tehát még akkor sem „székek”-ről, hanem egy nemzetségekre oszló *vándornép-ről* volt szó.

Már 1438-ban megalakult Erdélyben az „unio trium nationum.” Vajjon nem három *nemzetet* jelent-e ez, s nincs-e közöttük a székely?

A székely tehát vándornép volt, mint a besenyő és kún. Nem őslakó Erdélyben, hanem Magyarországból vándorolt be három rajban. Messze nyugaton, a Dunán túl is szerepeltek rége óta a „Siculi.” Mi különös van tehát abban, ha egyes helyneveket nyugaton is, meg keleten is feltalálhatók? Vagy ha Baranya, Verőce, Krassó, meg Szatmár és Háromszék megyékben *Karassó*, *Feketevíz*, *Feketeügy* folyónevekre találunk? (A bolgár-török **kara-šuv*, köztör. *kara-sū* annyi mint *fekete-víz*; v. ö. a dobrudsai bolgár-szláv *Cerna-voda* nevét is.) De erről még lesz szó alább.

Éppen ezen bolgár nevek miatt nem állhat meg az sem, hogy a magyarok bejövetelkor csak „pár gepida és ó-szláv család” élt ott;¹⁷ mert a honalapítás korában és még később

14 E. I. Sz. II. 449. – 15 Hóman Bálint: „A székelyek eredete”, 1921.
– 16 Székely Oklevéltár, I. 48. – 17 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet honalapítása.” 6.

is bolgár–török és bolgár–szláv lakosság nyomaira akadunk a Szerémségtől föl a Kárpátokig.¹⁸

Talán a „székelykedő” nyelvhasználat s a székely „rovásírás” is az erdélyi magyarság egy részének (vagy valami keverék népnek) politikai előjoga csupán, s nem ethnographiai különbség? S nem éppen Enlakán, a Nyikó-völgyi székelységben maradt-e ránk a székely rovásírásnak egyik legérdekesebb dokumentuma? Tehát éppen a székelységnek abban a részében, amelyet viszont mások (mint pl. *Erdélyi Lajos dr.*) nem az erdélyi, hanem a dunántúli magyarsággal próbálnak szoros kapcsolatba hozni.¹⁹ Pedig, aki a keresztúri, ő-ző és a háromszéki, ë-ző székely nyelvjárások közé eső homoródi, átmeneti székely dialektust ismeri, az tudja, hogy abban az átmeneti székely nyelvjárásban mind a nyugati (ő-ző), mind pedig a keleti (ë-ző) székelységnek jellemző tulajdonságaira rátalálunk. Ez a körülmény egymagában is a székely nyelvjárásoknak együvértartozását bizonyítja.²⁰ Ezt még lesz alkalom bővebben is kifejteni alább.

Mindezek után mit tartsunk a székelyekről? Ha elfogadjuk *Melich János dr.* megállapításait (pedig el kell fogadnunk), melyek szerint a IX–X. századokban, s még azontúl is, a Szerémségben, a Tiszán túl és Erdélyben bolgár–török lakosság (és már bolgár–szláv is) volt,²¹ s ha elfogadjuk *Karácsonyi János dr.* megállapítását, hogy a székelyek a XI–XII. századokban a Szerémségben, a Tiszán túl, meg Erdélyben laktak,²² s ha ehhez még hozzátesszük azt is, hogy a bolgár–török *Karassó* és magyar párjai: *Feketevíz*, *Feketeügy* folyónevek ugyanazokban a korokban tűnnek fel és magyarosodnak meg ugyancsak a Szerémségben, a Tiszán túl, meg Erdélyben, sőt ez utóbbi helyen még a bolgár–török *Küküllő* folyónév, s Erdély tőszomszédságában az ugyancsak *r*-ező török *Szatmár* helynév is hozzájárul (a másik, magyarországi „uguz”, *z*-s török *Szatymáz* párja), akkor e nyomokon és e vonalon haladva eljutunk a „székely” népnévhez is.

De mi hát ez a név, ha se nem „szék-i”, se nem „vág-ó”? Ezt kérdezik majd tőlem. Nagyon egyszerű erre a felelet: a *székely* névnek semmi köze a „szék”-hez. A „székely” népnek pedig még kevesebb köze van a „gepidák”-hoz. Azelőtt „jip” lett volna a nevük. Csak maradjanak hát „jipek”, s ne legyenek most „zicker”-ek, meg „sichel-knecht”-ek: „út-vágók.” Mert először is *nincs bebizonyítva*, hogy Árpád gepidákat talált ott, s másodsor *nincs bebizonyítva*, hogy a *zicken* „vágni,” vagy a *sichel* „görbe kés” gepida szavak, vagy legalább is azok lehettek.

18 Dr. Melich: „A honfoglalás kori Magyarország” I., M. Nyelv, 1926.
– 19 M. Nyelv, 1926. – 20 Kriza: „Vadrózsák”, bevezetés. – 21 Dr. Melich: „A honfoglalás kori Magyarország” I. – 22 Dr. Karácsonyi: „A székelyek eredete és Erdélybe való települése”, 1905.

Ellenben egy *r*-ező („ugur”) nép nyelvében a köztörök *sekiz* „nyolc” számnév *sekir* lehetett, mint ahogy *dokuz* > *tokur* „kilenc” lehetett, vagy pedig *ikiz* > *ikir* > *iki* „kettő” lehetett. Továbbá a tör. *el, il* „felebarát, atyafi” névszóval összetéve a **sekir-il* „nyolc atyafi” ezzé rövidülhetett: **seki-il* > **sekil*, mint a köztörök *iki-indši* „második” (**ikiz-indši* > **ikir-indši*). Végül a „nyolc atyafi” jelenthetett „nyolc nemzetség”-et is, mint az *on-ugur* „tíz nemzetség”-et, vagy a *hetumoger* „hét nemzetség”-et.²³ A tör. **tengir* > magy. *tengēr* s a tör. **köken* > magy. *kökény* analógiája pedig az *i* > *ē* és *e* > *é* hangmegfelelést is igazolja (**sekil* > *zekel* > *székely*).²⁴

Megjegyzem még, hogy a köztörökben csak az *ijir-mi* (**ikir-miš*) „húsz” azaz „két-tíz” összetett számnévben maradt fenn a *z* > *r* hangváltozás, a *sekiz* „nyolc” számnév azonban a *z*-s törökségben változatlan maradt: *seksen* (**sekiz-on* > **sekiz-en*) „nyolcvan,” *sekiz-indši* „nyolcadik.” Ezekre még visszatérek alább.

S véleményem szerint olyan „ugur” (valószínűleg bolgár) török néptől származott, mely eredetileg nyolc törzsre oszlott, s az idők folyamán attól szakadt el (ősi nevét megőrizve) az a három nemzetség, mely később a magyarsághoz csatlakozott. A történelem is, a nyelvkuatás is több bolgár rajról tud. Ezek a bolgár–török rajok azonban az idők viharában elenyésztek. Nevükből is csak a *volgaiságukat* jelző „bolgár” epitheton („Hunni *Volgares*”) maradt fenn.²⁵

II.

A gepida-eredet kérdése.

Oly nagy természettudós, mint Helmholtz, az emberi repülés kérdésének nagy, tudományos vitájában arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ember sohasem fog repülhetni, sem géppel, sem anélkül, mert az a természet törvényeivel ellenkezik. S ezt a kijelentést tudományosan be is bizonyította. S a mi összehasonlító nyelvtudományunk megalapítója, Budenz József, egy olyan tanulmánnyal foglalt székelt a magyar tudományos akadémiában, amellyel nyelvünknek török eredetét próbálta bebizonyítani. Hogy történhetett ez! Hiszen az emberi tudásnak minden kellékével rendelkezett mindakettő. Véleményem szerint úgy történhetett, mint a vonat-összeütközés. Rátermett férfiú vezeti a lokomotívot, tudja a feladatát, pompásan működik a gép is, de nincs helyén a sze-

23 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete”, 23. – 24 Gombocz: „Bulgarisch-türkische Lehnwörter”, 1912. – 25 Dr. Karácsonyi: i. m. 22.

mafór: „szabad”-ot mutat, mikor „tilos”. Ariadne fonala nélkül a tudós is eltéved az útvesztőben s elveti a sulykot.

S alkalmasint így van ez most Karácsonyi János dr. gepida-székely elméletével is. Átkutatott, összehordott rengeteg anyagot. De mit kezdjen vele? Akármerre fordul, ott a *székely hún-hagyomány*. Már pedig a Kárpátok övében nem lát se gótot, se hűnt, se avar: azoknak már se hírük, se hamvuk. De íme: mintha itt-ott gepidákat látna még, mintha hírüket hallaná. Csakugyan. A székelyeknek gepidáknak *kell* lenniök. Mert mások nem lehetnek.

De hátha mégis lehetnek? Hátha rossz irányt mutat a jelzőtábla?

„Aki nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogy a székelyek ősei gepidák voltak, s hogy *csak a magyarok nevezték el őket* gyakran használt fegyverükről, a *sichel*-ről, székelyeknek, az sohasem nyer helyes képet az ő életükről.”²⁶

Honnan tudjuk, hogy a székelyek a gepidáktól származtak? – kérdi Karácsonyi.²⁷ Tudjuk először Béla király névtelen jegyzőjétől. „Amint Árpád seregei átkeltek a Tiszán, s Kórógyér mellett tábornok ütöttek, a székelyek, akik előbb Attila király népei voltak (qui primo erant populi Athylae regis), békével odajöttek és önként kezesekül adták fiaikat. Erősen élt tehát a XII. századbéli székelyek közt az a tudat, hogy ők Attila népe voltak. Már pedig azon népek közül, amelyek valaha Attila szövetségesei voltak, egyedül a gepidák maradtak fenn. Ha tehát a XII. századbéli székelyek ősei Attila seregében harcoltak, azok mások, mint gepidák, nem lehettek.”

„Van azonban biztosabb adatunk is arra, hogy a XII. századbéli székelyek még ó-germán, azaz gepida nyelven beszéltek és így a gepidáktól származtak, s ezek a XII. század folyamán a székelyektől alkotott helynevek.”

Lássuk tehát egymás után mindakét bizonyítékot.

A székelyek ősei a Tisza táján Árpád elé járulnak, s nem így szólanak: „Nos, *Gepidae*, olim *Athylae regis populi*” – ahogy várhatnók, hanem emígy: „*Syculi, primo populi Athylae regis*.” Pedig Anonymus tudott a gótokról, gepidákról, alánokról, ahogy tudott a húnokról, avarokról; tudott Detréről (Theodorichról), ahogy tudott Attiláról. És mégsem magyarázza meg, hogy a meghódolók gepidák voltak, tehát azért valának hajdan Attila király népei, s hogy a magyarok utóbb „*Siculi*”-nak nevezték el őket a foglalkozásukról, mint ahogy megmagyarázza pl. Munkács vár elnevezését a „munkáival”. Ez a bizonyíték tehát halva született, mert ez csak azt bizonyíthatja, hogy a *székelyek* valaha Attila király népe voltak, nem pedig azt, hogy *gepidák* voltak.

S itt mindjárt végezhetünk a gepidák hún-hagyományá-

26 E. I. Sz. IV. 241. – 27 U. o. 234.

val is. Nem én mondom, hanem Karácsonyi írja tanulmányában az itt következőket: „453-ban, mint tudjuk, Attila meghalt, fiai az örökségen összevesztek, s a velük addig szövetséges germán népek felhasználván az alkalmat, rájuk támadtak és kiűzték őket a későbbi Magyarország területéről. A húnok ellen szövetkezett germánok, nevezetesen a gepidák, herulok, rugiak, skirek fővezére és tanácsa e harcban éppen a gepida király, Ardariçh volt.”²⁸ Ezeknek az utódai tehát aligha dicsekedhettek Árpád előtt azzal, hogy az őseik Attila király népei valának. Hiszen éppen az ő elődei űzték ki Attila király fiait és népét az országból.

S most vizsgáljuk meg az „ó-germán, azaz gepida nyelven beszélő” régi székelyek helyneveit. De mielőtt azt tehetnők, tisztába kell jönnünk a gepida nyelvvel. Karácsonyi ugyanis azt állítja, hogy „a tiszáninneri részeken a gótokkal rokon és velük egy nyelvet beszélő gepidák laktak.”²⁸ Karácsonyi tehát azt gondolja, hogy az ó-germán, gót és gepida nyelv egy és ugyanaz.³⁰ Máshelyt is azt írja következetesen, hogy az ó-germán, gót és gepida „teljesen egyező nyelv.”³¹

Minthogy Karácsonyi a nyelvészet mezejére, még pedig a germanologia mezejére tereli a dolgot, mindenekelőtt ide kell iktatnom az alább következő helyreigazítást:

Az *ó-germán* nyelvet rekonstruálni tudjuk; a *gót* nyelvet Ulfilas művéből ismerjük. A *gepida* nyelvet nem ismerjük. De *ó-germán, gót és gepida*: az három különböző dolog. Az *ó-germán* a germán nyelvek őse, a *gót* egy valóban beszélt nyelv volt, a *gepida* pedig nem volt „teljesen egyező” a góttal, mint ahogy a hollandi nem azonos a némettel, vagy a dán nem a svédvel. Vagy talán a fõnt idézett *gepida, herul, rugi, skir* egytõl-egyig mind *gót* volt? Mint a *nyugati gót* és a *keleti gót*?

Az itt mondottakból következik, hogy a rekonstruált ó-germán nyelvanyag, vagy pedig a gót nyelv nem bizonyíthatja a *gepida* eredetét. Ha kétségtelen gót alak mutatható ki, az bizonyíthatja a gót eredetét, vagy ha helyes az ó-germán etymon, az eldöntheti, hogy pl. nem román, vagy szláv, hanem germán eredetű, de már azt nem, hogy gepida eredetű. Nem lehet azt mondani, hogy „ha valaki a régi *gót* nyelvet a régi székelyek személy- és helyneveivel összehasonlítja”, megtalálja az összeköttetést a régi székelyek és a *gepidák* közt.³²

Ezeknek előrebocsátása után most már tüzetesen megvizsgálhatjuk a második bizonyítékot is.

Nyilvánvaló, hogy ha az erdélyi székelyek a XI.–XIII. századokban, amikor Karácsonyi szerint oda vándoroltak, még a gepida nyelvet beszélték,³³ akkor nem gót nyelvvel kell a helyneveket megmagyarázni, hanem a *gepida* nyelvvel. Az

28 U. o. 226. – 29 U. o. 225. – 30 U. o. 228, 237. – 31 U. o. 241. 32 U. o. IV. 241. – 33 U. o. 236.

erdélyi szászoknak abban a korban kellett velük érintkezniük, hiszen szomszédai voltak. És érintkezniük kellett a német lovagrenddel is, melynek egész kis tartománya volt ott. Eszerint három németfajta nép lakott ott egymás mellett. A felnémet, alnémet és *gepida* nyelvemlékeket kell tehát felhasználni, nem a gót nyelvet.

Még egy nyelven belül is találhatunk különböző fejlődési fokokat, melyeket az etymológiában nem lehet figyelmen kívül hagyni. A provanszál más, mint a francia, a katalán más, mint a spanyol. A középfelnémet *wîhnacht* az újfelnémet *weihnacht*. Ha pl. a magyar a szásztól venné át e szót, úgy ejtené, hogy: *vínak*, ha pedig a svábtól, akkor úgy, hogy: *vájnak*. S ha a régi magyar vette volna át a középfelnémetből, akkor a régi *vínak* alak ma úgy is hangozhatna, hogy: *vénak*.

A *székely* név a régi nyelvben *zekel*,³⁴ mert régebben az *sz-etz*-vel írták. Nekünk tehát ebből az alakból kell kiindulnunk. Ugyanabban a korban a németek *zeckel*-t, *zockel*-t írtak. Hasonló módon írtak *Küküllő* helyett is *Kuckel*-t, *Kockel*-t.³⁵

Végül meg kell állapítanom azt is, hogy nyelvünkben szláv jövevény-név ugyan pl. a *Kovács*, vagy német jövevény-név pl. a *Pintér*, de ezekkel együtt a *kovács* és *pintér* közszókat is átvette és használja nyelvünk egyaránt. Hogy gondolja tehát Karácsonyi, hogy a „német” *Zekel* név átvételekor a *sichel* „görbe kés” közszót³⁸ nem vették át és nem használták eleink? Hiszen az oly fontos foglalkozási eszköz nevének is ismeriök kellett, *ha arról nevezték el őket!*³⁷

Már most vagy áll az, hogy a székelyek neve a XI.–XIII. századokban *Sichelknecht* „út-vágó” volt, melyből a magyarok a *knecht* szót elhagyták, továbbá, hogy a *sichel*-ből úgy lett *székely*, mint *tiegel*-ből *tégely*,³⁸ vagy pedig nem áll. Mert ha áll, akkor azt kell kérdeznünk Karácsonyitól: miért hívták a XIII. századi németek a székelyeket *zeckel*-nek, meg *zockel*-nak?³⁹ Holott a „görbe kés”-t *sichel*-nek hívták.⁴⁰ Hiszen a XI.–XIII. századokban még *sichelknecht*-ek voltak, s még ők is németek voltak, mint szomszédai: a német lovagok és a szászok.⁴¹ Vagy miért nem hívták őket *jip*-nek, hiszen az volt az eredeti nemzeti nevük, s még akkor németek voltak, mint a szomszédai? De még az eredeti *jip*-eket is *Gepiden*-nek nevezik maguk a németek is. Vajjon miért?

Ha valahol, akkor az etymológiában van szükség a legnagyobb óvatosságra. A macedóniai Prespa-tó vidékén van egy *German* nevű helység. Ez a helynév tehát nemcsak, hogy *-man* végződésű, hanem a szó szoros értelmében *german*. Már

34 M. Okl. Szót. – 35 Dr. Melich: „A honfoglalás kori Magyarországon” I. – 36 E. I. Sz. IV. 233. – 37 U. o. 241. – 38 U. o. 233. – 39 U. o. 236, 242. – 40 U. o. 233. – 41 U. o. 234.

most szabad-e erre légvárakat építeni! Rásütni az ó-germán, gót, vagy akár gepida bélyeget? S aztán összekeresni a többi *-man* végződésű balkáni és törökországi helyneveket s besorozni az „ó-germán” családba? Vajjon nem inkább Radloff-nak van-e igaza, aki pl. bebizonyította, hogy az egyik török nyelvnek *taš* „kő” szava egy másik török nyelvben egészen szabályszerűen változott *čol*-lá?

De térjünk vissza Karácsonyi szófejtéseihez. A *Rigmány*, *Vácmány*, *Ostormány* neveket megtetézem még a háromszéki *Kotormány*-nyal is. S rásütöm, hogy török helynév: **Katormány* tör. *Kart-orman* „száraz erdő” (v. ö. „Száraz-patak”).

Ha a háromszéki *Osdola* helynév a gót *Usdila* párja, akkor a háromszéki *Zalán* (*Zalán-patak*) helynévre rásütöm a bolgár *Szalan* fejedelem nevét.

A *Szilamár* s az ó-germán *Volkmar*, *Thietmar*, *Thankmar* mellé odaállítom a *Szalmár*, *Szatmár*, *Akmár* helyneveket és ezekről azt állítom, hogy török nevek.⁴² Sőt azt állítom, hogy az *Ajton* sem ó-germán, hanem török helynév.⁴³

A gót *Átány* (*Atharich*) mellé pedig odaállítom a török *Sárkány* hely- és személynévet.

Nem természetesebb szómagyarázatok-e ezek, mint a mesterkéltséggel ó-germán *Drudhart* > *Drudart* > *Trudard* > *Trudald* > *Turudald* > *Turdalt* > *Turdád* > *Tordád* > *Tordát-félék*,⁴⁴ melyek veszedelmesen emlékeztetnek az *alopex* > *lopex* > *opex* > *pex* > *pux* > *fuchs*-félékre? Több ezekben a „Dichtung”, mint a „Wahrheit”, több az „Irrtum”, mint az „Erkenntnis.”

De még tovább megyek. Azt állítom, hogy a *Küküllő* is bolgár-török folyónév, s a *Feketeügy* is a bolgár *Kara-šuv* párja. S mi több, van bolgár-szláv *Trnava* és *Cernavoda* is ezek mellett (ez utóbbi Dobruzsában), s *Karassó* és *Feketevíz* van a Szerémségben és a Tiszán túl is.⁴⁵

Még azt is állítom, hogy a Vág-völgyi székelyek is törökök voltak, mit a XIII. századi turóci *Bessenew*, *Vahot*, *Itimer* személynévek bizonyítanak.⁴⁶

Nem állhat meg tehát az a kijelentés, hogy a „régiszekegy személy- és helynevekben semmi nyoma sincs az ugor-török hatásnak.”⁴⁷

Ellenben a Berettyó-völgyi *Perman*, *Bermann* ma is élő név, s odaállítom mellé a ma is élő erdélyi *Petzmann* nevet is. *Petz* ma is annyi mint *Bär*. Tehát a *Petzen*, *Batzen* és *Bacon* sem kell, hogy éppen „ó-germán” név legyen. S nem Karácsonyi írta-e meg, hogy a magyarok már 881-ben, tehát még Etelközből, betörték a frank Pannóniába fogolyszerzés végett,

42 Dr. Melich: „A honfoglalás kori Magyarország.” I. – 43 Dr. Melich, i. m. – 44 IV. 237. 45 Dr. Melich, i. m. – 46 Dr. Melich, M. Nyelv, 1926. – 47 E. I. Sz. 240.

s 892-ben már Arnulf német császárral együtt harcoltak a morva-szlávok ellen?⁴⁸ Ezek részint régi, részint későbbi *német* származású magyar hely- és személynévek.

A Mátra-alji *Atkár* < *Odoaker* és *Oldruh* < *Ardarich* származtatás pedig nagyon merész, mert *Ottokár* és *Oldruch*-féle nevek egyes északi szláv népeknél is régóta vannak, s az előbbi nem *gepida* személynév.⁴⁹ Ha Eger táján *slok* > *Szalók* név keletkezhetett,⁵⁰ akkor *vldrug* > *Oldruh* is keletkezhetett. Ha tehát a *Hór* patak nevében is „vágó”-t: *hauser*-t gyanít, az egy kissé délibábos ízü („mint *pauer*-ból *pór*”).⁵¹ A többi ó-germán név sem *gepida* név, ha ugyan „ó-germán.”

Mi tehát az eredmény? A székely hely- és személynévek közt vannak török, szláv és germán elemek is. Ami azonban *germán*, az sem kifejezetten *gepida*, pedig itt azt kell bizonyítani. Mert a „*germán*” csak gyűjtőnév, nem *nyelv*, miként a „szláv” sem *nyelv*; az „ó-germán” pedig „germán”-nyelvek öse. S vannak *régi* germán nyelvek és *új* germán nyelvek. Régi germán nyelv pl. a *gót* is, de régi germán nyelv az *ó-felnémet* is, melyet nem szabad összetéveszteni az ó-germánval, mint ahogy az ó-izlandit nem szabad az ó-skandinávval. A *gót* pedig nem *gepida*, mint ahogy a *gepida* nem *herul*. A gót neveket tehát félre kell tenni s a *gepida* neveket kell elővenni. Ilyen *gepida* név lett volna az *Ardarich*, melynek egyeztetése XIV. századi *Oldruh* névvel azonban nem fogadható el.

Ha még voltak Pannóniában gepidák a IX. század végén, akkor nem valószínűbb-e az, hogy a magyarok elől átmentek a frank birodalomba, fajtstvéreikhez? Hiszen a magyarok nyugat felé nyomultak *a németek ellen*. Mert az az egy salzburgi adat „úgy tudja”, hogy 870 körül még volt ott néhány *gepida* maradvány,⁵² nem sokat nyom a latban. Még kevésbé jöhet számba az a görög híradás, hogy „a gepidák a magyarokkal együtt” a nyugati keresztény hitre tértek át,⁵³ mert ugyancsak görög forrás adta hírül azt is, hogy a magyarok a görög kereszténységre tértek át.⁵⁴ Gótok azonban semmiesetre sem voltak már ott.

De hátra van még a székelyek *hún-hagyománya*, mely szerint ők a húnok utódai és Attila népei voltak. Ezt a hagyományt én elfogadhatónak és igazolhatónak találok. A bolgárok nem háborgatták a menekülő magyarokat Etelközben, pedig a bolgárok földje volt az. S nem ők támadtak rájuk, hanem a magyarok támadták őket hátba. Ők csak védekeztek ellenük és legyőzték a magyarságot. Azután sem üldözték, mikor tovább menekültek. Annál kevésbé lehetett ellenségük az új hazában, Pannóniában az a bolgár raj, vagy törzs, amely

48 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete”, 65 – 49 E. I. Sz. IV. 229. – 50 U. o. 231. – 51 U. o. 227. – 52 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete”, 93. – 53 E. I. Sz. IV. 240. – 54 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet honalapítása”, 77.

még nem szlávósodott el, mint az ugyanott lakó többi bolgár testvérei, hanem megőrizte eredeti török nyelvét és szokásait, s amely valóban Attila népei közül való is lehetett. A hunok ugyanis, a III.–IV. századokban az Ural folyótól a Volga felé nyomulva el nem kerülhették az ott lakó ugur-török népeket, köztük a Volga középső szakaszán tanyázó bolgárokat sem. Már akkor érintkezniök kellett ezeknek a hunokkal és a nyomukba lépő ugur-török népekkel. Az V. században Attila birodalma a Dunától a Volgáig és a Kaspi tengerig terjedt, s magába foglalta az ott lakó népeket. Attila halála után az V. század második felében Attila fiai az Al-Dunától a Dnjeperig menekültek gepidák elől, hová ugyanakkor a bolgárok is bevonultak a Volga mellől. Tehát *a bolgárok mellett* kellett meghuzódniok, s egy részük *be is olvadhatott* a bolgárságba, mint ahogy más részük később az avarokhoz csatlakozott, midőn azok a bolgárokkal együtt őket is meghódították (a VI. század közepén). Így került össze hún, avar és bolgár, s így maradhatott fenn egy eredetibb, teljesebb *keleti* hún-hagyomány.

Nyugaton is „Hunni Volgares”, azaz *volgai húnok* néven ismerik a bolgár népet.

És itt van a „hún-székely” írás, vagy – amint mi mondjuk – a székely rovásírás. Mert a hagyományban *hún-székely írás* a neve. Erről a következőket írja Karácsonyi: „E gepida maradványok ősei, amikor még önálló nemzetet alkottak, a IV. század végén, felvették a kereszténységet, de nem a nyugati, latin papoktól, hanem a görögöknél tanult ariánus püspököktől és papoktól. Ezek azután megtanították a gepidák főembereit az akkori görög írásra is.”⁵⁵ Erre a semmivel sem bizonyítható állításra a következőket kell ideiktatnom. Nem szólva arról, hogy éppen Karácsonyi szerint a gótok és gepidák egynyelvű és egyféle (ariánus) keresztény műveltségű népek voltak, ennél fogva az írásuk is csak az Ulfilas gót írása lehetett, van itt más, nyomósabb argumentum is. *Németh* Gyula ugyanis már 1917.-ben kétségbevonhatatlanul megállapította, hogy a székely rovásírás ó-török írás.⁵⁶ A jenísszei (altaji) ó-török felíratok bizonyára nem görög eredetűek. Már pedig a székely rovásírás szintén jobbról balra haladó, mint a kök-török írás, holott a görög írás már a Kr. e. V. század óta balról jobbra haladó.⁵⁷ A székely írásban van ugyan néhány (talán négy) jövevény betű is. Eredetük még vitát tárgya: kettő görögnek, kettő meg héber eredetűnek látszik.⁵⁸ Mások szerint⁵⁹ ez utóbbiak glagolita betűk. Mert az ó-szláv írásban is vannak ilyen vitás betűk.

Németh Gyula feltevése nem is olyan lehetetlen. Nagyon

55 Dr. Karácsonyi, i. m. 8. – 56 Nyelvtud. Közl. XLV. – 57 Dr. Melich, M Nyelv. 1925. – 58 Dr. Melich, i. m. – 59 Németh Gyula, i. m

könnyen lehet, hogy ezek mind egy közös forrásból származtak. Gondoljuk csak el a következőket. A 679. esztendőben a bolgárok átkelnek az Al-Duna jobb oldalára. A VIII. században a görögök szomszédai. A 862-ik évben Konstantin (Cyrill) összeállítja az ó-szláv (glagolita) betűsört a nagymoraviai szlávok részére, még pedig görög s talán héber jegyekből. 863.-ban a bolgárok keresztények lesznek. 885.-ben Method tanítványai (Konstantin utódai) Nagy-Moraviából a Dunán hajózva lemennek Bolgárországba (Belgrádba). A magyarok pedig csak 863-ban menekülnek Lebediából Etelközbe, s 863-tól 896-ig még Etelközben vannak, a Szerémséget pedig csak a X. század első felében veszik birtokukba.

Ha tehát a bevonuló magyarok nem gepidákat, hanem bolgárokat találtak az ország délkeleti részein (a Szerémségben, a Tiszán túl, Erdélyben), akkor ez a kérdés is megoldottnak tekinthető. Hiszen a XIII. század végén még a kúnoknak is volt ilyen ó-török írásuk.⁶⁰

Néhány jellemző bolgár-török folyónév még ma is eligazít azon a délkeleti vonalon. Baranya, Verőcze, Krassó, s aztán Szatmár, Háromszék megyékben fennmaradt a bolgár-török *Karassó*, azaz **kara-suv* (köztör. *kara-sü*) „fekete víz” emléke még pedig a török mellett magyar alakjában is: *Feketevíz*, *Feketeügy*, sőt Dobruzsában bolgár-szláv alakjában is: *Cernavoda*.⁶¹ S Erdélyben fennmaradt még a bolgár-török *Küküllő* is (a szláv *Trnava*).

Ezek a IX.–X. századi bolgár nevek kétségbevonhatatlan tanúbizonyságok. Nem állhat meg tehát Karácsonyinak az az állítása, hogy a magyarság bevonulásakor csak „pár gepida és ó-szláv család” éledélt ott.⁶² A XI.–XIII. századokban pedig már a *székelység* nevééről is („*Siculi*”) tud a magyar történelem. Csakhogy a *magyarokkal*, *szászokkal* és *kúnokkal* együtt említi őket („*Universitas nobilium Ungarorum, Siculorum, Saxonum et Cumanorum*”), világos jeléül annak, hogy *nemzetekről* van szó, s nem megyékben meg székelyekben élő néposztályokról.⁶³ Ezt bizonyítják krónikáink is (Anonymus, Képes Krónika), amelyek a *besenyőkkel* és *magyarokkal* együtt emlegetik őket: „*Bisseni et Siculi*”, „*Syculi atque Hungari*.” (A latin *Siculus* *i*-jére nézve is v. ö. a latin *Bissenus*-t.)

Jogosan föltehetjük tehát, hogy az akkori székelyek törökök (valószínűleg bolgárok) voltak, s hogy a *székely* név is török név volt. S ismervén e névnek régi magyar alakját is: *zekel*,⁶⁴ ekként következtethetünk: ha török név volt, akkor úgy lett a magy. *zekel* egy tör. **sekil* névből, mint ahogy *tenger* szavunk származott a tör. **tengir* alakból. De miképen ke-

60 Németh Gyula, i. m. – 61 Dr. Melich: „A honfoglalás kori Magyarország” I. – 62 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet honalapítása”, 6. – 62 Hóman Bálint: „A székelyek eredete”, 1921. – 64 M. Okl. Szót.

letkezhetett ez a tör. **seki*? A tör. *i* magánhangzó gyakran kiesik a szóból, úgy, hogy a későbbi *i* eredetibb és teljesebb *ii* helyett van. Így például *iki-indši* helyett *ikindši* „második” járja a köztörökben, vagy *jedi-indši* helyett *jedindši* „hetedik” sőt még **jedi-miš* helyett is *jetmiš* „hetven”, **sekiz-on* > **sekiz-en* helyett meg *seksen* „nyolcvan” használatos. Vajjon nem eshetett-e ki hasonló módon a **seki* névből is az *i*, s vajjon nem **seki-il* volt-e a teljesebb alakja? S már most ez esetben mit jelenthetett elsősorban a **seki* előtag? Erre már könnyebb a felelet: ez a **seki* alkalmasint úgy keletkezett, mint a köztör, *iki* „kettő” számnév: *ikiz* > *ikir* > *iki*, tehát *z* > *r* hangváltozással és hangkopással s akkor a köztör *sekiz* „nyolc” számnevet ismerhetjük föl benne, mely tehát ekként változott dolgunk, melynek első tagja a *seki* vagy **seki* „nyolc” számnév, s a második tagja egy *il* névszó. Van is a törökségben egy ilyen *il*, *el* névszó, mely „felebarát”-ot, „atyafi”-t jelent. Ennek a származéka a köztör. *ile* „-val, -vel, -stul, -stül együtt névutó is. A **seki-il* > **seki* összetétel tehát azt jelentette, hogy: „nyolc atyafi”. De jelenthette később azt is, hogy: „nyolc szomszéd”, „nyolc társ”, vagy „nyolc törzs”.

Ámde a török köznyelvben a *sekiz* nem lett *seki*-ré. Ilyen következetes és jellemző *z* > *r* hangváltozást csakis az *r*-ező úgynevezett „ugur” törökségben találunk. S ebből az következik, hogy a **seki* is ilyen ugur-török nép neve volt. S akként vonódott össze az eredetibb **sekiz-il* > **seki-il* összetételéből, mint ahogy pl. a *tokur-ugur* > *tokurgur*, meg az *otur-ugur* > *oturgur* > *otugur* török népnevek is.

A fejlődési foyamat tehát ez volt: **sekiz-il* > **seki-il* > **seki-il* > **seki*, mint: *ikiz-indši* > *ikir-indši* > *iki-indši* > *ikindši*. A *seki* > *zekel* > *székely* nevek magánhangzói pedig úgy felelnek meg egymásnak, mint a tör. **tengir* > magy. *tengēr* és a tör. *köken* > magy. *kökény*.⁶⁶ Végül a jelentésfejlődés az *on-ugur* > *ongur* „tíz ugur”, „tíz törzs”, meg a *hetu-moger* „hét magyar”, „hét vezér”, „hét törzs” mintájára ez volt: **seki-il* > **seki* „nyolc atyafi”, „nyolc nemzetség.”⁶⁷

Vizsgálódásom eredményeképpen tehát a székelyeket török eredetűeknek tartom, még pedig *r*-ező, ugur-törököknek. Olyan ugur-török néphez tartozhattak, mely nyolc nemzetségre oszlott, s annak három nemzetsége csatlakozott később a magyarsághoz. Lehetek tehát bolgárok is. Történelmi nehézségei ennek nincsenek. Sőt a székely népballadák is, melyek körül szintén hosszas vita keletkezett, s melyeket szintén román átvételeknek tartottak, (v. ö. „Vadrózsa-per”), nagyon könnyen a balkáni bolgár-török, délszláv és görög népköl-

65 Németh Gyula, M. Nyelv, 1921. – 66 Gombocz: „Bulgarisch-türk. Lehnwörter”, 1912. – 67 Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete” 23.

tésnek régi emlékei lehetnek. Mindenesetre keleti jellemvonásuk van: a fátumnak erős szerepe van bennük.

Hogy mikor keletkezhetett a **sekil* név, azt már bajosabb megállapítani. Mindenesetre nagyon régi népnév lehet. Az egységes, altaji őstörökség körülbelül a Kr. e. III. századig maradt együtt. Azután történt az első megoszlás „uguz” és „ugur” törökökre. Akkor még csupán a $z > r$ hangváltozás különböztette meg egymástól a két nagy családot. Csak a keresztény időszámítás kezdetén szakadtak ezek több ágra.⁶⁸ Az „uguz” („uz”) ágakhoz tartoztak pl. a húnok, kúnok, kazarok, besenyők, tatárok; az „ugur” ágakhoz pedig az avarok, bolgárok, onugurok stb. Tehát vagy még Kr. e. I. században, vagy már a Kr. u. I. században keletkezhetett e név. Hogy így, változatlanul, ősi alakjában fennmaradhatott napjainkig, arra a finn-magyar nyelvcsaládban is találunk példát. Ilyen pl. nyelvünknek *nép* szava is, mely eredetileg szintén összetett szó volt: **ně-pi* „nő-fi”; a zürjénben pl. ma is *nil-pi* „nép”. A **nelp*, **něp* összetétel azonban nem változott *něf*-fé nyelvünkben, már nem vett részt a magyar $p > f$ hangváltozásban, hanem megtartotta ősi alakját.⁶⁹

De a dunántúli magyarsággal sem kell egy kalap alá fogni a székelységet, vagy annak egyik részét: az *ő-ző*, kereszturi székelységet.⁷⁰ A homoródi székely nyelvjárás (Udvarhely-megye keleti részén) és *ě-ző* (keleti) székelység közti átmenetet és kapcsolatot. Már régen és kétségbevonhatatlanul megállapította ezt Kriza János a „Vadrózsák” bevezető részében. Sokáig jártam-keltem a Homoród-vidéki székely nép között és meg kellett erősítenem Kriza véleményét. Tényeket nem lehet és nem szabad egyszerűen félrerakni. Mert abban az átmeneti székely nyelvjárásban valóban mind az *ő-ző*, mind pedig az *ě-ző* székelységnek *jellemző* tulajdonságaira rátalálunk. Ez a tény már magában véve is a székely nyelvjárások együvértartozását bizonyítja. Az *ě-ző székěj* pl. így mondja: ahajt mēnnek a tehenyēk *ēs*, az *ő-ző székő* ezt így ejti: ahajt mōnnek a tehenyōk *is*, a homoródi *székőj* pedig imigy illegeti: ahajt mēnnek a tehenyōk *ēs*. De már azt egyikük se „nézi”, hogy kű van-*ě* a *lú* útjába”, mint a nyugati magyar, hanem azt nézi, meg nőzi, hogy *kő* vagyon-*é* a *kabalája*, meg a *kábálája* útjába.” Szó sem lehet itt másról, mint *székely* nyelvi kapcsolatról, azaz a székely nyelvjárás *egységéről*.

Karácsonyi szerint a székely szétszórta, hegyvidéki erdők széléin tanyázó és kis állatok tenyésztésével foglalkozó nép volt.⁷¹ Szerintem ebből semmi sem következik. A kún is hasonló körülmények között élt Moldvában és egészen más körülmények közt a magyar Alföldön. Az ázsiai pusztáról jött nomád törököt sem rónaságon keressük Kisázsiaiában.

68 Dr. Karácsonyi, i. m. 17. – 69 Budenz: M. Ug. Szót – 70 Dr Erdélyi Lajos, M. Nyelv. 1926. – 71 E. I. Sz. IV. 240.

S tudomásom szerint a német „Lanz-knecht” csupán *népetymológiás* alakja az eredeti ném. „Lands-knecht” szónak, (melyben a „knecht” *vitéz*-t jelentett). Alighanem ilyen „népi” etymológián alapszik a Karácsonyi „Sichel-knecht” szava is.

Kevés mondanivalóm van még hátra. Elsősorban az, hogy már 1926. július 5-én megírtam az „Ellenzék” 147. számában, hogy a „tria genera Siculorum” nem három „nemzet”-et, „nép”-et (*gens-t*), hanem három „nemzetség”-et, „nem”-et (*genus-t*) jelentett. *Genera*, nem *gentes*. A nyelven nem szabad erőszakot tenni, mikor világosan beszél.⁷² Hogy e nemek közt régi jövevény-nevűek is vannak, az kétségtelen. Pl. a székely *Boroszló* személynév a szlavón *Braslov* mása lehet.⁷³ A Szerémségben, a Dunán túl már régen érintkeztek a frankokkal is. (Tudjuk, hogy később más vendégnépekkel, mint pl. olaszokkal, északi szlávokkal is érintkeztek. Ezt speciális szókincsük is bizonyítja, valamint az „Olasztelek”, „Oláhfalú”, „Oroszhegy” helynevek is.) De úgy van ez a kúnoknál is. Ott is találunk másfajta telepéseket az előjogokat élvező kúnok „szállás”-aiban. Ugyanott hívtam fel Karácsonyi figyelmét arra, hogy krónikáink a *székelyeket* a *besenyőkkel* együtt, mint külön népet emlegetik („Bisseni et Siculi”, „Syculi atque Hungari”) „kik „ősi szokás szerint” a magyar seregek élén haladtak, s együtt futamodtak is meg a csatában.

S végzem egy kis helyreigazítással. Én nem azt állapítom meg székely nyelvtanulmányaimban, hogy egyes székely nyelvjárásokban a dunántúli, másokban meg a dunáninnyi magyar nyelvjárások jellemző tulajdonságai találhatók fel,⁷⁴ hanem épen ellenkezőleg az egyes székely nyelvjárások közti átmenetre mutattam rá, tehát a székely nyelvjárások együvé-tartozását hangsúlyoztam még legutóbb is dr. Erdélyi Lajos-sal szemben.⁷⁵ Hogy az utódaim más útra tértek, az nem az én hibám. Itt csak annyit ismétlek meg röviden, hogy a nyugati magyar nyelvjárásokban (különösen abban, amely-lyel a keresztúri székelységet próbálták kapcsolatba hozni) az ilyen nyelvvalakok, mint: *lú, kú, szíp, (-búl, -bül, -rul, -rül, -tul, -tül, stb.)* közönségesek, míg a székely nyelvjárásokban ilyen nyelvvalakok nem használatosak. Ezt nemcsak a székelységnek olyan alapos ismerője, mint Kriza János, állapította meg és igazolta népnyelvi gyűjteményeivel, ezt minden jóhallású ember az első pillanatban észreveszi, még a nem nyelvtudós is.

S most a székely-kérdés választóján megállva, én is *Kelet felé tekintek*, mint a turáni síroknak porladozó csontvázai.

Steuer"János

⁷² E. I. Sz. IV. 250. – ⁷³ Dr. Karácsonyi: „A magyar nemzet őstörténete”, 65, 92. – ⁷⁴ E. I. Sz. IV. 248. – ⁷⁵ E. I. Sz. II. 449.